

LÄÄNERANNA MUUSIKAKOOLI ÕPPEKAVA

PUUPUHKPILLIDE HUVIALALE

1. Mõistete selgitus

1.1. Vaskpuhkpillid (ingl.k *brass*) on kaussuulikuga mängitavad puhkpillid: metsasarv, trompet, althorn, tromboon, eufoonium ja tuuba. Põhjusel, et nende mängutehnika on sarnane ja üksteisega kohalduv ning erineb vaid soolorepertuaar, käsitletakse käesolevas õppekavas nende pillide õpet üheskoos.

1.2. Puupuhkpillid (ingl.k *woodwinds*) on auk- või lestuulikuga mängitavad puhkpillid: flööt, oboe, klarnet, fagott ja saksofon. Põhjusel, et nende mängutehnika on sarnane ja üksteisega paljus kohalduv ning erineb vaid soolorepertuaar, käsitletakse käesolevas õppekavas nende pillide õpet üheskoos.

1.3. Löökpillid (ingl.k *percussion*) on instrumendid, mille heli tekib, kui lüüa ühe esemega teise pihta. Tegemist on orkestrite kõige liigirikkama pillirühmaga, mille mängutehnika on paljudes elementides üksteisega kohalduv. Samal ajal on kollektiivides löökpillimängijate arv piiratud, ja seepärast on löökpillide huviala eripäraks, et õpitakse mängima paljudel erinevatel instrumentidel. Ka huviala nimetus on mitmuses „löökpillid“, mitte ainsuses, nagu teiste muusikaliste huvialade puhul.

1.4. Madalad keelpillid (ingl.k *low strings*) on kontrabass ja tšello. Kontrabass (ingl.k *double bass*) ja tšello (ingl.k *cello*) on viiuli alarühma kuuluvad poogenkeelpillid. Nende instrumentide kaasamine puhkpilliõppesse on põhjustatud ajalooliste asjaoludega, nimelt on kontrabassi kasutatud ajalooliselt bigbändides ning kasutatakse jätkuvalt puhkpilliorkestrites, samuti on tšello kasutamine puhkpilliorkestrites Kesk-Euroopas laialt levinud. Seetõttu on nende instrumentide hilisem rakendamine koosmängus korralduslikult funktsionaalne ka siis, kui koolis pole võimalik moodustada sümfooniaorkestrit.

1.5. Õppetase (ingl.k *grade*) on instrumendiõpingute käigus saavutatav teadmiste, oskuste ja vilumuste kogum.

1.6. Rühmatund (ingl.k *group lesson*) on õpetuse läbiviimise meetod, kus samaaegselt töötatakse tunnis kahe või enama **sama** instrumendi õpilasega.

1.7. Koosmäng (ingl.k *ensemble*) on ainetund, kus samaaegselt töötatakse kolme või enama **erineva** instrumendi õpilasega. Need rühmad võivad olla ka õpetajateülesed.

1.8. Põhiõpe (ingl.k *basic education*) – õppetasemed 1 kuni 4.

1.9. Süvaõpe (ingl.k *in-depth training*) – õppetase 5.

1.10. Väljundipõhine õpe (ingl.k *output-based learning*) – õppijakeskne süsteem, kus põhiroll on eesmärgistatud õppimisel ja õppekava eesmärgid on määratud õpiväljunditena, mille saavutamise taset on võimalik kontrollida ja hinnata. Väljundipõhise õppe põhierinevus Eestis harjumuspärasest klassisüsteemist muusikalise huvihariduse mõttes on, et õppetaseme saavutamine on ajaliselt lahti seotud sellest, millise õppekoormusega või kui mitu õppeaastat õpitakse.

2. Õppe eesmärk ja kestus

2.1. Õppekavaga taotletakse, et õpilane

- 2.1.1. mõtleks loovalt;
- 2.1.2. oskaks oma tegevust eesmärgistada, kavandada ja hinnata;
- 2.1.3. suudaks teha valikuid, võtta vastu otsuseid ja vastutada oma otsuste eest;
- 2.1.4. suudaks analüüsida ümbritsevat tegelikkust;
- 2.1.5. oskaks iseseisvalt töötada nii üksi kui ka rühmas;
- 2.1.6. mõistaks teadmiste ja elukestva õppe tähtsust ning oskaks õppida.

2.2. Et kõik põhiinstrumendina õpitavad pillid kuuluvad orkestriinstrumentide hulka, on õppekava kaugem eesmärk valmistada ette harrastusmuusikuid, kes suudavad ka oma edaspidises elus iseseisvalt rakendada muusikakoolis omandatud teadmisi ja oskusi, tegutsedes mõnes amatöörorkestris orkestrandina.

2.3. Õppekava arvestab võimalusega, et õpilasel võib tekkida vajadus enne lõpetamist siirduda elama teise piirkonda või soov jätkata õpinguid muusika süvaõppega koolides (Tallinna Muusikakeskkool, Tartu Elleri nim. Muusikakooli noorteosakond vms). Seda vajadust silmas pidades on õppesisu koordineeritud teiste samalaadsete muusikakoolide õppekavades sisalduvaga.

2.4. Õppekava iseloomustab paindlikkus õpingute alustamise ja kestvuse osas. Eesti oludes harjumuspäraseks peetava klassisüsteemi asendamine õppetasemete süsteemiga võimaldab õpilasel alustada õpingutega just selles vanuses, kui tunneb selleks valmidust, ja jõuda tasemeeksamini ka hilisema alustamise puhul. Kooli põhikirjaga on keelatud korraldada õppima asuda soovijatele mistahes vormi ja sisuga musikaalsuse katseid või selgitada välja nende eeldusi mistahes muul viisil. Samuti on keelatud rakendada mistahes piiranguid õppidasoovija vanuse, soo, füüsiliste parameetrite või logistiliste võimaluste põhisel.

2.5. Õppekava jaguneb põhiõppes neljaks õppetasemeks, ning eeldusel, et õppuril on võimalus, soov ja motivatsioon osaleda õppetöös vähemalt mahus, milline on ära toodud käesoleva Õppekava p.2.12, on põhiõppe optimaalne kestus seitse õppeaastat. Kui võrrelda õppetasemete sisu Eesti oludes harjumuspäraseks peetavas klassisüsteemis kirjeldatuga, on nende võrdlus ligikaudselt järgmine: tase 1 = 1.klass; tase 2 = 2.-4.klass; tase 3 = 5.-6.klass; tase 4 = 7.klass. Kuid lähtudes käesoleva Õppekava p.2.4 viidatud paindlikkusest, võib reaalne õpingute kestus erineda optimaalsest mõlemas suunas märgataval määral.

2.6. Õppetasemete 1 kuni 3 läbimist sertifitseeritakse koolisisesele, põhiinstrumendil ja koosmängus eeskätt kooli avalikel kontsertidel. Õppetase 4 lõpeb tasemeeksamiga, mille komisjoni töösse kutsutakse osalema tunnustatud vastavate pilligruppide õpetaja(d) väljastpoolt kooli.

2.7. Süvaõpe (õppetase 5) on mõeldud õpilastele, kes on tõsiselt motiveeritud jätkama oma õpinguid professionaalset muusikaharidust andvas õppeasutustes, eelkõige, kuid mitte ainult: Tallinna Muusikakeskkool, Tallinna Georg Otsa nim. Muusikakool, Tartu Heino Elleri nim. Muusikakool, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Õpilase vastuvõtu 5.õppetasemele otsustab igal konkreetsel juhtumil kooli õppenõukogu.

2.8. Õpilane ei pea olema kõikides õppeainetes samal õppeaastal samal õppetasemel. Muusikakooli lõputunnistuse saamiseks tuleb sooritada tasemeeksamid põhiinstrumendil ja muusikateoorias (ei pea samuti sooritama ühel ja samal õppeaastal).

2.9. Iga täiesti uue põhiinstrumendi õpet alustatakse 1.tasemelt. Kui õpilane on seda pilli varem õppinud (näiteks lisainstrumentina), tuleb üle teisest huvikoolist või vahetab koolisisesele huviala lähisuguluses olevate instrumentide piires (näiteks tšellolt kontrabassile või klarnetilt saksofonile), otsustab instrumendiõpetaja, mitmendale tasemele õpilase teadmised ja oskused vastavad. Instrumendiõpetajal on vajadusel õigus selleks tutvuda õpilase senise individuaalõppe kavaga või ka korraldada ettemäng.

2.10. Lisaks põhiinstrumendile õpivad õppurid alates 3.tasemest mõnd lisainstrumenti, mis on puhkpillide ja löökpillide huvialade õpilastele soovituslikult klaver ning madalate keelpillide huvialade õpilastele soovituslikult löökpillid. Kooli õppekorraldus võimaldab siiski valida lisainstrumenti ka teistest kooli õppekavade, samuti kanda üle teistes muusikalist huviharidust pakkuvates õppeasutustes õpitavat või õpitut nn.VÕTA printsiibil.

2.11. Kolmanda ja iga järgmise instrumendi õppimise võimaluse otsustab igal konkreetsel juhtumil õppenõukogu ning selle eest tuleb maksta lisatasu, välja arvatud juhul, kui kolmanda instrumendi õpe on 5.taseme õpilase valikaineiks.

2.12. Ülevaade õppekavast optimaalse õppekoormuse rakendamisel kokkuvõtva tabeli kujul (akadeemilisi ainetunde nädalas):

ÕPPEAINE	TASE 1	TASE 2	TASE 3	TASE 4	TASE 5
Põhiinstrument	2	2	2	3	3
Lisainstrument			1	1	1
Koosmäng		2	2	2	2
Muusikateooria	E-õpe	E-õpe	E-õpe	E-õpe	1
Muusikalugu			E-õpe	E-õpe	
Projektid ja valikained					1
KOKKU KONTAKTTUNDE	2	4	5	6	8

2.13. Instrumendiõpetajal on õigus korraldada osa õppest rühmatundidena või õpilaste omavahelises haakes, samuti viia õpet läbi vajaduspõhiselt distantsõppes. Kui seda võimaldab kooli üldtunniplaan, on omavahelisel kokkuleppel võimalik lähtuda summaarsest õppeajast (näiteks esimesel tasemel mitte 2 x 45, vaid 3 x 30 minutit). Siiski eeldab kool, kui olukord seda vähegi võimaldab, kontakttunde ja esinemisi kooli kontsertidel elava ettekandena, ja videoproduksioone käsitletakse pigem erandjuhtumina.

2.14. Õppetasemetele vastavate teadmiste ja oskuste nõudmised on üksikasjalikumalt kirjeldatud käesoleva Õppekava lahutamatuks lisaks oleval Tasemekaardil, milline on eestindatud versioon Ameerika Orkestrijuhide Ühingu teoste raskusastmete määramise juhendist. Tasemekaardile viidatakse korduvalt ka huvialade ainekavades, ning lahknevuste ilmnemisel ainekava sisu võrdlemisel Tasemekaardiga tuleb lähtuda viimases kirjeldatust.

3. Ainekava põhiinstrumendi õppes

3.1. Tase 1 – elementaartase

3.1.1. Õpingute optimaalne alustamise vanus on seitsmeaastaselt, kuid kool ei tee piiranguid alustamiseks ka nooremalt või vanemalt. Tuleb aga arvestada, et esihammaste vahetuse perioodil tuleb vähendada pillimängukoormust ja tegeleda rohkem üldarendavate tegevustega. Sellel tasemel õpitakse õppima.

3.1.2. Taseme eesmärk: saavutada õiged algteadmised puupillimängus

- 3.1.2.1. kehahoid, pillihoid seistes ja istudes
- 3.1.2.2. õige hingamine ja õige puhumine
- 3.1.2.3. huulte töö
- 3.1.2.4. keeletehnika arendamine
- 3.1.2.5. puhas intonatsioon
- 3.1.2.6. instrumendi häälestamine
- 3.1.2.7. fraseerimine ja vabalt musitseerimine
- 3.1.2.8. lihtsamate strihhide kasutamine

3.1.3. Õpilased esinevad õppeaasta jooksul vähemalt ühel kooli kontserdil.

3.1.4. Tase 1 on omandatud, kui õpilane

- 3.1.4.1. on saavutanud oma instrumendil heliulatusse vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.1.4.2. oskab mängida teoseid, mis on kirjutatud taktimõõtudes 2/4, 3/4 ja 4/4
- 3.1.4.3. tunneb helistikke kuni kahe võtmemärgini
- 3.1.4.4. tunneb noodivältusi vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.1.4.5. oskab mängida tempodes Andante kuni Moderato (ca 72-120 bpm)
- 3.1.4.6. teab mõisteid *forte* ja *piano* ning oskab neid esitustes kasutada
- 3.1.4.7. tunneb strihhe: *detache*, *marcato*, *staccato*, *legato*
- 3.1.4.8. teab, mis on: fermaat, kordusmärk, voldid, eeltakt

3.2. Tase 2 – algtase

3.2.1. Alates sellest tasemest osalevad õpilased kooli orkestrite töös, seetõttu tuleb erilist tähelepanu pöörata koosmänguharjumuste ja noodilugemistehnika arendamisele. Et suureneb selliste olukordade osakaal, kus õpetaja peab oma tähelepanu pöörama paljudele õpilastele korraga, jälgida, et ei ilmneks segavaid pingeid ning säiliks harjumuspäraselt mugavuse ja füüsilise vabaduse tunne.

3.2.2. Taseme eesmärk: süvendada oma baasteadmisi ja kohaneda nende iseseisvaks harjumuspäraseks rakendamiseks.

3.2.3. Õpilased esinevad õppeaasta jooksul soolorepertuaariga vähemalt ühel kooli kontserdil ja koosmängus vastavalt ansamblite ja/või orkestri tööplaanile.

3.2.4. Tase 2 on omandatud, kui õpilane

- 3.2.4.1. on laiendanud oma instrumendil heliulatusse vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.2.4.2. oskab mängida teoseid, mis on kirjutatud lisaks tase 1 taktimõõtudele 6/8, 9/8 ja 2/2
- 3.1.4.3. tunneb helistikke kuni kolme võtmemärgini
- 3.1.4.4. tunneb noodivältusi vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.1.4.5. oskab mängida tempodes Andante kuni Allegro (ca 72-132 bpm), *ritenuto*, *accelerando*

- 3.1.4.6. teab dünaamikat lisaks tase 1 kirjeldatutele: *mf, mp, crescendo, diminuendo*
- 3.1.4.7. tunneb strikke lisaks tase 1 kirjeldatutele: *portato, tenuto*
- 3.1.4.8. teab, mis on: *da capo al fine, segno, coda*, mitmetaktipaus, eellöök, triller
- 3.1.4.9. loeb *prima vista* tase 1 teoseid

3.3. Tase 3 – edasijõudnute tase

3.3.1. Sellel tasemel loob õpilane endale ainulaadse ja just tema vajadusi kõige paremini toetava individuaalse lahtimängimise süsteemi. Teadmiste ja oskuste süvenedes ning tänu muusikaloo lisandumisele õppekavasse suureneb repertuaari ettevalmistamisel analüüsi osatähtsus. Tutvutakse suguluspillidega*, oluline on ka transponeerimise järjekindel treening, sealhulgas, kuid mitte ainult: c- ja a-klarneti partiide esitamine b-klarnetil, inglissarve partii kohandamine oboele, oboe partii esitamine sopransaksofonil, saksofonide transponeerimised in c.

3.3.2. Taseme eesmärk: saavutada instrumendi heal tehnilisel valdamisel põhinev väljendusrikas ja mõtestatud musitseerimine.

3.3.3. Õpilased esinevad õppeaasta jooksul soolorepertuaariga vähemalt ühel kooli kontserdil ja koosmängus vastavalt ansamblite ja/või orkestri tööplaanile.

3.3.4. Tase 3 on omandatud, kui õpilane

- 3.2.4.1. on laiendanud oma instrumendil heliulatuse vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.2.4.2. oskab mängida teoseid, mis on kirjutatud lisaks tase 2 taktimõõtudele $3/8$, $5/8$, $7/8$
- 3.1.4.3. tunneb helistikke kuni nelja võtmemärgini
- 3.1.4.4. tunneb noodivältusi vastavalt Tasemekaardil kirjeldatule
- 3.1.4.5. oskab mängida tempodes Largo kuni Allegro (ca 56-144 bpm), *colla parte*
- 3.1.4.6. teab dünaamikat lisaks tase 2 kirjeldatutele: *pp, ff, sforzando, fp*
- 3.1.4.7. tunneb strikke lisaks tase 2 kirjeldatutele: kahekordne *staccato*
- 3.1.4.8. tunneb põhilisi klassikalisi melisme: mordendid, gruppetto, trillerid eel- ja järellöögiga
- 3.1.4.9. loeb *prima vista* tase 2 teoseid
- 3.1.4.10. transponeerib tase 1 teoseid väikese tertsi piires üles-alla

***Suguluspillid**

Puupillid moodustavad terveid perekondi, kus lisaks põhipillile on olemas ka sellest väiksemaid ja/või suuremaid instrumente (näiteks flöödile pikolo või klarnetile bassklarnet). Nende instrumentide klapisüsteemide ehitus on põhipilliga identne, kuid erinevad mõõtmed põhjustavad eriti puhumistehnikasse puutuvalt erisusi (õhukulu, õhujoa teistsugune fokuseerimine jne). Seetõttu vajab nendel mängimine ka spetsiaaltreeningut.

Kuid arvestades puupillimängu traditsioone ja mängijate rakendamist, tasub võimalusel mõelda ka flöödi-, oboe-, klarneti- ja fagotimängijatele saksofoni õpetamisele et vice versa.

3.4. Tase 4 – iseseisva harrastaja tase

3.4.1. See on põhiõpingute viimane tase, mis võtab kokku kogu senise õpikogemuse. Repertuaar laieneb žanriliselt, stiililiselt ja ajastuliselt, suureneb õpilase iseseisva töö osakaal. Jätkatakse liikumist tehnilise täiustumise suunas.

3.4.2. Taseme eesmärk: saavutada instrumendi täiuslikul tehnilisel valdamisel ja looval vabal mõtlemisel põhinev elamuslik musitseerimine.

3.4.3. Õpilased esinevad õppeaasta jooksul soolorepertuaariga vähemalt ühel kooli kontserdil ja koosmängus vastavalt ansamblite ja/või orkestri tööplaanile. Nimetatud esinemistel on lubatud esitada ka teoseid tasemeeksami kavast.

3.4.4. Tasemeeksam annab läbilõikelise ülevaate kõikidest õpingute jooksul omandatud teadmistest ja oskustest.

3.4.4.1. Eksam korraldatakse vähemalt kaks nädalat enne õppeaasta lõppu ja samal õppeaastal korduseksami teha ei saa.

3.4.4.2. Eksam koosneb mitteavalikust tehnilisest osast ja avalikust kontsertosast. Tehnilise osa mitteläbinuid ei lubata kontsertosa sooritusele.

3.4.4.3. Eksami mõlemat osa hindab vähemalt kolmeliikmeline komisjon, mille koosseisu kuulub tunnustatud puupilliõpetaja väljastpoolt kooli. Oma õpetaja eksaminandi ei hinda, seepärast peab kolmeliikmelisuse minimaalnõue olema täidetud ka sellises olukorras.

3.4.4.4. Eksami tehniline osa sisaldab heliredelit, kaht erineva ülesandega etüüdi, *prima vista* testi ja transponeerimistesti.

3.4.4.4.1. Heliredeli tõmbab eksaminand loosiga vähemalt pool tundi enne tehnilise osa algust. Esitada tuleb: redel kahes oktaavis, kolmkõlajärgnevus ühes oktaavis (samast noodist I – VI₆ – IV₆₄), liikumine murtud tertsidest ja kromaatilise helirida.

3.4.4.4.2. Prima vista testis kasutatakse tase 2 vastavat teost, millega visuaalselt tutvumiseks antakse eksaminandile üks minut.

3.4.4.4.3. Transponeerimistestis kasutatakse tase 2 vastavat teost (sama või ka erinev), millega visuaalselt tutvumiseks antakse eksaminandile üks minut.

3.4.4.5. Eksami kontsertosas esitab eksaminand alljärgnevad teosed:

3.4.4.5.1. esimene või teine ja kolmas osa klassikalisest suurvormist (võivad olla teema ja valitud variatsioonid)

3.4.4.5.2. teos eelistatult nüüdismuusikast sooloinstrumendile saateta

3.4.4.5.3. kaks valikteost, millisteks võivad olla:

3.4.4.5.3.1. teos, milles eksaminand osaleb ansamblisti või orkestrisolistina

3.4.4.5.3.2. teos rütmimuusikast

3.4.4.5.3.3. omaloominguline teos (eksaminand esitab komisjonile noodi)

3.4.4.5.3.4. iseseisvalt õpitud teos (õpetaja kinnitab, et pole osalenud õpilase ettevalmistamises)

3.4.4.5.3.5. teos suguluspillil

3.4.5. Tasemeeksam loetakse sooritatuks, kui eksaminandi esitus vastab vähemalt põhilises taseme õppesisule ja eesmärkidele.

3.5. Tase 5 – eelkutseõppe tase

3.5.1. See on tasemeõpe, mis on määratud ainult õpilastele, kes on motiveeritud omandama muusiku elukutset. Nii nagu on alati individuaalne ja juhtumipõhine õpilase sellele tasemele õppima lubamine, on individuaalne ja juhtumipõhine ka õppesisu sellel tasemel.

3.5.2. Taseme eesmärk: valmistada õpilane ette sisseastumiseksamiteks kutseharidust andvasse õppeasutusse.

4. Ainekava koosmängus

4.1. Koosmäng muusikakoolis toimub erinevates ansambli- ja orkestrikoosseisudes, vajadusel ka väljaspool statsionaari tegutsevates projektkoosseisudes. Selles osalevad erinevate õppetasemete õpilased ja igaüks saab mängida vastavalt oma tasemele.

4.2. Eesmärk: koosmusitseerimiseks vajalike oskuste omandamine ja arendamine

4.2.1. Partneri kuulamine

4.2.2. Intoneerimine

4.2.3. Ühtne rütmitunnetus

4.3. Ansambelite ja orkestrite repertuaar koosneb mitmehäälsetest teostest. Teiste ja madalamate häälte omandamine nõuab mängijalt erilist tähelepanu nagu ka oma viisi sobitamine ülejäänud häälte sekka.

4.4. Koosmängu ainekava täidab õpilane, kes osaleb kohusetundlikult kollektiivide proovi- ja kontserttegevuses.

5A. Ainekava klaveri kui lisainstrumendi õppes – kõik huvialad

5.1. Klaver on kõikide orkestriinstrumentide õppijate jaoks oluline tugiinstrument, läbi mille saab lahti mõtestada häälestamist, häälestumist ja intoneerimist. Klaveriõppe toel saavad selgemaks harmooniahelide omavahelised suhted. Lõpuks esitatakse enamik soolorepertuaari just klaveri partnerlusel ja seda tuleb käsitleda kui võimalust mängida ansambelis.

5.2. Klaveri kui lisainstrumendi õpe algab õpilase jõudmisel põhiinstrumendil kolmandale õppetasemele ja kestab õpingute lõpuni. Klaveriõppes endas õppetasemeid ei eristata, kuid tuleb tagada õpilase oskuste järjepidev areng.

5.3. Õpilased esinevad aastas ühel kooli kontserdil (tavaliselt õppeaasta lõpus) 1-2 jõukohase palaga. Üks neist paladest võib olla ka ansambel.

5B. Ainekava teiste instrumentide kui lisainstrumendi õppes – kõik huvialad

5.1. Kool soovib funktsionaalsetel ja ajaloolistel põhjustel madalate keelpillide põhiinstrumendina õppijatel õppida lisainstrumendina löökpille ning kõigi ülejäänud orkestriinstrumentide õppijatel õppida lisainstrumendina klaverit. Ometi pole tegemist sundvalikutega ning lisainstrumendi võib valida ka teiste õppekavade hulgast. Sellisel juhul alustatakse lisainstrumendi õpet vastavalt põhiinstrumendi ainekava 1. tasemes kirjeldatust.

5.2. Lisainstrumendi õpe algab õpilase jõudmisel põhiinstrumendil kolmandale õppetasemele ja kestab õpingute lõpuni. Lisainstrumendi õppes endas õppetasemeid ei eristata, kuid tuleb tagada õpilase oskuste järjepidev areng.

5.3. Õpilased esinevad aastas ühel kooli kontserdil (tavaliselt õppeaasta lõpus) 1-2 jõukohase palaga. Üks neist paladest võib olla ka ansambel.

6. Ainekava muusikateoorias

6.1. Muusikateooria õppimise eesmärgiks on arendada õpilaste teoreetilist pagasit, milline on hädavajalik laimatuks soorituks instrumendiõppes. Aine õppimisel arenevad õpilase võimel tajuda ja korrektselt intoneerida ühe- ja mitmehäälset muusikat, tajuda pulssi ja rütmi, mõista faktuuri ja vormi, dünaamikat ja agoogikat, samuti kirjutada diktaadi korras üles lühikesi muusikateoseid ja harmooniajärgnevusi.

6.2. Muusikateooriat õpetatakse koolis asünkroonse e-õppena, s.t. õpilane omandab vajalikke ainealaseid teadmisi ja oskusi endale sobival paindlikul ajavahemikul. Nimetatud ajavahemikul on õpilasel võimalus tutvuda aineõpetaja(te) poolt õpikeskkonda pandud ja/või viidatud õppematerjalidega ja vahetada ainealast infot nii kaasõpilaste kui õpetaja(te)ga.

6.3. Muusikateooria õpetus jaguneb erinevateks mooduliteks:

- 6.3.1. muusikaline kirjaoskus ja elementaarteooria
- 6.3.2. meloodika
- 6.3.3. intervallika
- 6.3.4. harmoonia alused
- 6.3.5. hääleliigid ja koorid, orkestriinstrumendid ja orkestrid
- 6.3.6. arvutinoatatsiooni alused
- 6.3.7. helidisaini alused
- 6.3.8. vaba saate kujunduse alused
- 6.3.9. dirigeerimise alused
- 6.3.10. improvisatsiooni alused

6.4. Õpinguid alustatakse alati moodulist 6.3.1, mooduleid 6.3.2 kuni 6.3.4 saab õppida vabas järjestuses, siiski soovitab ainekava autor pidada kinni tema poolt toodud kronoloogilisest järjekorrast. Moodul 6.3.5 läbimine ei sõltu teistest moodulitest. Nimetatud moodulid on kõigile õpilastele samad ja kohustuslikud. Moodulid 6.3.6 kuni 6.3.10 on valikmoodulid, millistest tuleb lõpueksamile pääsemiseks läbida vähemalt üks.

6.5. Igas moodulis kontrollitakse õpilaste teadmisi ja oskusi nelja erineva raskusastmega kontrolltöös, milliste sisu vastab tasemete kirjeldusele. Kontrolltöödeks võivad olla, kuid mitte ainult: e-test, kuulamisseminar, praktiline töö. Kontrolltöö loetakse sooritatuks vähemalt 45-protsendilise tulemuse korral.

6.6. Niisamuti nagu õpilane ei pea asuma ühel õppeaastal kõikides õppeainetes samal tasemel, ei pea ta olema samal tasemel omandanud ka kõiki käesoleva ainekava p.6.3 kirjeldatud muusikateooria osaoskusi. **Õpilase taseme läbimine sertifitseeritakse** kõikide ainekava kohustuslike moodulite vastavate kontrolltööde sooritamist.

6.7. Õpilase muusikateooria õppimise **optimaalne maht** on 2 akadeemilist tundi nädalas, millest ca 50% moodustab töö õpetaja poolt korraldatud õppematerjalidega ja 50% iseseisev harjutamine.

6.8. Muusikateooria õpetamisel **kasutatakse** koolis tähtnimetusi ja nn. **madalmaade süsteemi** (ABC, B ja Bes), mitte nn. saksa süsteemi (AHC, H ja B). Siiski tutvustatakse õpingute käigus õpilastele ka teisi süsteeme ja asjaomast teemat käsitletakse neutraalselt – ei eksisteeri üht ja ainuõiget.

6.9.Moodul "Muusikaline kirjaoskus ja elementaarteooria"

Tase 1: Noodijoonestik. Jooned ja vahed, abijooned. Absoluutne noodilugemissüsteem ja selle erinevus relatiivsest süsteemist. Erinevad noodinimestike süsteemid. Nootide asukoht joonestikul viiuli- ja bassivõtmes. Klaviatuur ja oktaavid. Takt ja taktijoon, lõpujoon. Taktimõõdu mõiste, veerandtaktimõõdud. Noodi- ja pausivältuste süsteem – regulaarne jagamine. Noodivarte õigekiri ühehäälses muusikas. Alteratsioonimärgid: diees, bemoll, bekarr. Tempo ja dünaamika.

Tase 2: Punkt noodi järel, punkteeritud rütm. Võtmemärgid ja juhuslikud märgid. Võtmemärkide ilmumise järjekord. Kvindiring. Kordusmärgid ja voldid. Triool ja duool. Noodivältuste grupeerimine. Karakterimärked.

Tase 3: Kaheksandiktaktimõõdud ja alla breve, noodivältuste grupeerimine nendes. Kvartool, kvintool, sekstool ja septool, nende õigekiri. Noodivarte õigekiri mitmehäälses muusikas. Sünkoop. Fraasikaar (slur) ja pidekaar (tie). Abbreviatuurimärked

Tase 4: Akolaadid, partituurijärjekord. Vokaalvõtmed ja transponeerimine võtmetega.

6.10.Moodul "Meloodika ja rütmika"

Tase 1: Duur- ja mollhelilaad. Lihtsad rütmimustrid. Lühikeste (1-taktiliste) meloodia- ja rütmikäikude üleskirjutamine diktaadina. Erinevad üleskirjutuse meetodikad – mäludiktaat, kiirdiktaat.

Tase 2: Molli kolm kuju. Paralleelhelistikud. Püsivad ja ebapüsivad astmed, astmete tunglevus ja lahendamise põhimõtted. Kombineeritud rütmimustrid punkteeringute kasutamisega. Kahe-kuni neljataktiliste meloodia- ja rütmikäikude üleskirjutamine diktaadina.

Tase 3: Harmooniline duur. Kromaatilise helirea õigekiri. Sünkoobiahelad. Nelja- kuni kaheksataktiliste meloodia- ja rütmikäikude üleskirjutamine diktaadina (üksikute kromaatiliste ja läbiminevate helidega).

Tase 4: Kaldumine ja modulatsioon meloodikas. Helistike suguluse teooria. Diatoonilised laadid. Ebaregulaarsed kaheksandike ja kuueteistkümnendike kombinatsioonid. Nelja- kuni kaheksataktiliste meloodia- ja rütmikäikude üleskirjutamine diktaadina (kromaatiliste ja läbiminevate helidega).

6.11.Moodul "Intervallika"

Tase 1: Intervalli mõiste. Lihtintervallide nimetused ja eristamise põhimõtted.

Tase 2: Puhtad, suured ja väikesed intervallid, nende kuuldeline eristamine ja kirjalik ehitamine.

Tase 3: Suurendatud kvart ja vähendatud kvint. Suurendatud sekund ja vähendatud septim. Suurendatud ja vähendatud intervallide lahendamine. Kõikide lihtintervallide kuuldeline eristamine ja kirjalik ehitamine.

Tase 4: Vähendatud kvart ja suurendatud kvint, nende lahendamine. Ülevaade liitintervallidest. Intervallide pööramine.

6.12.Moodul "Harmonia alused"

Tase 1: Akordi mõiste. Toonika kolmkõla. Akordi meloodiline seis ja seade. Kolmkõlade neljahäälne seade.

Tase 2: Põhikolmkõlad, nende ühendamise põhimõtted. Keelatud paralleelsed liikumised. Otsene, varjatud ja vastassuunaline paralleelsus. Põhikolmkõlade pöörded. Põhikolmkõlade ja nende sekstakordide ühendamine.

Tase 3: Kvartsekstakordide kasutamine. Dominantseptakord ja selle pöörded. Harmoniliste järgnevuste (neli takti) kuulamine. Liht- ja liitkadentsid.

Tase 4: II ja VII astme septakordid. Kõrvalastmete kolmkõlad. Harmonilised järgnevused.

6.13.Moodul "Hääleliigid ja koorid, orkestriinstrumendid ja orkestrid"

Tase 1: Hääleliigid sopran, alt, tenor ja bass. Kontraalt, mezzosopran, bariton, oktavist, kontratenor.

Tase 2: Segakoor ja kammerkoor. Naiskoor, meeskoor. Poistekoor ja poistesegakoor, lastekoor ja neidudekoor, mudilaskoor.

Tase 3: Keelpillid – viiul, viola, tšello, kontrabass. Harf ja kitarr. Puupuhkpillid – flööt, oboe, klarnet, fagott, saksofon; suguluspillid. Vaskpuhkpillid – metsasarv, trompet, tromboon, tuuba, flüügelhorni rühm. Löökpillid – timpanid, redelid, trummisett, percussion, efektipillid. Klaveri jt.klahvpillide kasutamine orkestriinstrumendina.

Tase 4: Keelpilli- ja kammerorkester. Puhkpilliorkester ja bigbänd. Sümfooniaorkester.

6.14.Moodul "Arvutiotatsiooni alused"

Tase 1: Noodistusprogrammi Finale üldine tutvustus, menüüriba, tööriistad. Rakise loomine. Nooditeksti kiirsisestus (Speedy Entry) arvutiklaviatuurilt ja MIDI kontrolleriolt. Muusika kopeerimine, lõikamine ja kleepimine. Alteratsioonimärkide sisestamine. Küljenduse elementaarvõtted.

Tase 2: Tööriistad Expression, Smart Shape, Articulation, Text. Akordimärkide ja laulusõnade sisestamine. Ebaregulaarsete noodivõttude sisestamine. Trummide ja percussioni sisestamine. Human playbacki seadistamine. Kirjapunkti muutmise noodipea, noodi, noodirea ja lehe põhiseit.

Tase 3: Tööriistad Special Tools, Transcription. Noodisiseitus reaalaas ja selle korigeerimine. MIDI ja XML failide lahtilugemine ja korigeerimine. Töö partituuridega, Score Manager. Mitme faili omavaheline ühendamine. Partituuri lahtikirjutamine.

Tase 4: Mikserpult programmis. Fotode lisamine, failide eksport fotodeks, PDF ja XML formaatideks. Infovahetus erinevate notatsiooniprogrammide vahel. Võimalusel tutvumine ka teiste notatsiooniprogrammidega (Sibelius, MuseScore). Praktikum.

6.15.Moodul "Helidisaini alused"

Tase 1: Vabavaralise helitöötlusprogrammi Audacity üldine tutvustus, menüüriba, salvestamise üldpõhimõtted.

Tase 2: Salvestuse mikserdamine Audacitys, salvestuse järeltöötlus.

Tase 3: Analoog-mikserpult. Põhiteadmised panoraami ja gruppide loomisest, PA ja monitormikserdamisest. Ekvalaiser, efektid.

Tase 4: Praktikum.

6.16.Moodul "Vaba saate kujundamise alused"

Tase 1: Tutvumine akordimärkide süsteemiga. Akordid klaveriseades 3+1, kolmkõlade omavaheline ühendamine.

Tase 2: Saatefaktuurid, rütmimustrid. Põhi- ja vahetusbass, bassi liikumised in 2, walking ja figured bass.

Tase 3: Moduleeriv sekvents D₇-T. Transponeerimine – kuni tertsi piires mõlemas suunas.

Tase 4: Praktikum.

6.17.Moodul "Dirigeerimise alused"

Tase 1: Dirigendi ülesanded. Korrektne seisak ja käte hoid, taktikepi hoidmine. Löögitasapind. Üheosaline, kaheosaline, kolmeosaline ja neljaosaline taktiskeem. Karakteri ja dünaamika toetamine žestiga. Teose alustamine ja lõpetamine.

Tase 2: Tempomuutused, fermaat. Eeltakti auftakt, taktisisene auftakt. Baasteadmised partituuri lugemisest ja analüüsimisest.

Tase 3: Segataktimöödud ja vahelduvtaktimööd. Orkestritöö metoodika põhialused.

Tase 4: Praktikum.

6.18.Moodul "Improvisatsiooni alused"

Tase 1: Kaanoni mõiste. Kuuldeline imitatsioon ja varieerimine. Burdoonbass

Tase 2: Meloodilise figuratsiooni võtted. Tähtharmonial baseeruv harmooniline figuratsioon.

Tase 3: Tuntud soolode analüüs. Asendusharmonia. Parafraas.

Tase 4: Praktikum.

6.19.Lõpueksam

6.19.1.Lõpueksam toimub e-eksami vormis platvormil, milline välistab kõrvalise abi kasutamise eksaminandi poolt.

6.19.2.Lõpueksam toimub reeglina õppeaasta lõpus (mai teises-juuni esimeses pooles) ja eksami mittesooritanuid ei lubata samal õppeaastal kordussooritusele.

6.19.3.Eksamiülesandeid hindab arvuti ja võimalikud tekkinud vaidlused tulemuste käsitlemisel lahendab kooli õppenõukogu.

6.19.4.Eksam koosneb järgmistest ülesannetest:

6.19.4.o.Üldisedksamijuhised (5 minutit)

6.19.4.1.Ca 8-taktilise muusikakatkendi meloodia üleskirjutamine diktaadina (30 minutit)

6.19.4.2.Viie intervalli ja viie akordi kuuldeline määramine (10 minutit)

6.19.4.3.Kuni 8-taktiline harmooniajärgnevus, üles kirjutada bass ja akordid (30 minutit)

6.19.4.4.Ca 4-taktilise rütmi üleskirjutamine diktaadina (15 minutit)

6.19.4.5.Viie intervalli ja viie akordi ehitamine (10 minutit)

6.19.5.Kõik kuuldelsed eksamiülesanded võivad olla esitatud niihästi klaveril kui ka erinevatel orkestriinstrumentidel.

6.19.6.Eksaminand, kes tuleb mõne eksamiülesandega toime kiiremini kui ülesandeks ettenähtud aeg, saab üle jäävat aega kasutada teiste ülesannete lahendamiseks, kuid 100 minutit pärast eksami käivitamist sulgub kogu eksamikeskkond.

6.19.7.Eksaminand võib ülesannete lahendamise järjekorra vabalt valida, kuid peab eelnevalt läbi kuulama eksamijuhised (p.6.19.4.o)

6.19.8.Eksami soorituslävend on 45% võimalike punktide arvust.

6.20.Muusikateooria õppimine 5.tasemel

Vastavalt käesoleva Õppekava p.2.7 on 5.taseme õpe ette nähtud nende õpilaste jaoks, kelle oskused ja motivatsioon on orienteeritud muusiku elukutse omandamisele. Sellel tasemel tegeldakse õpilase ettevalmistamisega sisseastumiseksamiteks professionaalset muusikalist haridust andvasse õppeasutusse.

Et e-õpe pakub võrreldes kontaktõppega kasinamaid võimalusi personaalseks treeninguks ja laulmiseks, toimub muusikateooria 5.taseme õpe kontaktõppe vormis, mahuga 1 akadeemiline tund nädalas. Nendes kontakttundides keskendutakse eeskätt laulmisele, kuid vastavalt õpilase personaalsetele vajadustele on võimalik käsitleda ka kõiki muid teemasid.

7. Ainekava muusikaloos

7.1. Muusikaloo õppimise eesmärgiks on anda ja arendada õpilaste muusikaajaloolisi teadmisi, milline on hädavajalik laitmatuks soorituseks instrumendiõppes. Aine õppimisel arenevad õpilase võimed tajuda kultuurilugu olulise osana üldajaloost, seostada muusika, kujutava kunsti ja kirjanduse arenguid omavahel, tunda maailma muusikakultuuri paremiku ja kasutada oma teadmisi teoste interpreteerimisel.

7.2. Muusikalugu õpetatakse koolis asünkroonse e-õppena, s.t. õpilane omandab vajalikke ainealaseid teadmisi ja oskusi endale sobival paindlikul ajavahemikul. Nimetatud ajavahemikul on õpilasel võimalus tutvuda aineõpetaja(te) poolt õpikeskkonda pandud ja/või viidatud õppematerjalidega ja vahetada ainealast infot nii kaasõpilaste kui õpetaja(te)ga.

7.3. Muusikaloo õpetus jaguneb erinevateks mooduliteks alljärgneva õppesisuga:

7.3.1. Varajane muusika: antiikaeg ja kristluse teke, läänekristliku kiriku roll muusika arengus. Gregoriuse laul ja mitmehäälsuse teke, Notre-Dame' koolkond. Keskaegne ilmalik muusika. Renessanss ja Madalmaade koolkond, Rooma ja Veneetsia koolkond. Luteri koraal, vatureformatsiooni peegeldused muusikas ja anglikaani kirikumuusika.

7.3.2. Barokk: ajastu üldiseloostus. Ooperi ja uute instrumentaalžanrite teke. Barokkmuusika Prantsusmaal, Inglismaal ja Bachi-eelsel Saksamaal (sealhulgas saksa kultuuriruumi kuulunud Eestis). Johann Sebastian Bachi ja Georg Friedrich Händeli pärand.

7.3.3. Klassitsism: ajastu üldiseloostus. Uued žanrid ja instrumentaalkoosseisud. Sonaadivorm. Mannheimi koolkond. Haydn, Mozart ja Beethoven.

7.3.4. Romantism: selle põhijooned kõikides kunstiliikides. Romantismi esimesed arengud saksa kultuuriruumis – Schubert, Schumann. Romantiline klassitsism (Brahms, Bruckner). Romantiline realism, hilisromantism. Romantiline ooper, orkestri areng romantismiajastul. Operetižanr ja viini valss.

7.3.5. Rahvusromantism: Põhjamaad, slaavi kultuuriruum, Läti ja Leedu.

7.3.6. Nüüdismuusika arengud: impressionism, ekspressionism, neoklassitsism, dodekafoonia, serialism, minimalism, aleatoorika, sonoristika. Crossover. Muusikal ja rockooper, klassikalise ja rütmimuusika lõimumine.

7.3.7. Eesti muusika 1: vanem ja uuem rahvalaul, rahvuslik ärkamisaeg ja esimesed laulupeod. Rahvusliku koorilaulu areng ja rahvaviiside kasutamine kooriteostes. Esimesed professionaalsed heliloojad. Sümfoonilise instrumentaalmuusika teke ja areng. Esimesed lavateosed. Iseseisvusaja laulupeod.

7.3.8. Eesti muusika 2: selle arenguvõimalused okupatsioonide tingimustes, laulupeod 1947-1985. Eesti muusikaelu paguluses. Uusi jooni 1960-ndate ja 1970-ndate muusikas, XX sajandi teisel poolel sündinute helikeel. Laulev Revolutsioon, laulupeod alates 1990.

7.4. Õpinguid alustatakse õpilase jõudmisel põhiinstrumendil 3. tasemele, kuid (eriti vanemate õpilaste puhul) saab õppeaine läbimist alustada ka varem. Mooduleid võib läbida vabas järjestuses, siiski soovitab ainekava autor pidada kinni tema poolt toodud kronoloogilisest järjekorrast. Kõik moodulid on kõigile õpilastele samad ja kohustuslikud.

7.5. Iga moodulis kontrollitakse õpilaste teadmisi ja oskusi ühes e-kontrolltöös ning ühes kuulamisseminaris (žanrite, stiilide ja teoste äratundmine vastavalt varem koostatud nimekirjale). Iga kontrolltöö loetakse sooritatuks vähemalt 45-protsendilise tulemuse korral. Kogu õppeaine läbimise jooksul toimub seega kaheksa kuulamisseminari ja kaheksa kontrolltööd.

7.6.Lisaks tuleb õpilasel kogu õppeaine jooksul **külastada** vähemalt nelja professionaalset klassikakontserti või muusikateatri etendust ning **kirjutada nende kohta retsensioon**. Soovitusi retsensiooni kirjutamiseks:

Kindlasti on tarvis kirja panna

- Kus ja mida kuulati
- Missugusel kuupäeval ja kellaajal sündmus toimus
- Kes esinesid, kes neist kõige rohkem meeldis ja miks
- Keda esinejatest teadsid varem ja kelle kohta tahaksid rohkem teada saada
- Missugused teos meeldisid rohkem, missugused vähem ja miks
- Keda heliloojatest teadsid varem ja kelle kohta tahaksid rohkem teada saada
- Repertuaar: kas teadsid mõnd teost varem ja mille kohta tahaksid rohkem teada saada
- Vokaalmuusika puhul proovi kuulata, kas sõnad ja sisu edastamine on arusaadav
- Instrumentaalmuusika puhul püüa kuulata, kuidas õnnestusid (orkestri)soolod ja kas muusika tõlgendus oli ajastule adekvaatne või pigem omapärane

Tundmatumate teoste või esitajate puhul on retsensioonis oodatud ka vastav taustainfo. Kindlasti on teretulnud sõbralik ja konstruktiivne kriitika, ka tippinterpretidel on palju õppida sellest, kuidas publik nende esitusi mõistab.

Retsensiooni esitamisenä aktsepteeritakse niihästi aineõpetajale esitatud töid kui ametlikus trüki- või online meedias (mitte ühismeedias) avaldatut.

7.7.Õpilase muusikaloo õppimise **optimaalne maht** on 2 akadeemilist tundi nädalas, millest ca 50% moodustab tutvumine õpetaja poolt korraldatud õppematerjalidega ja 50% iseseisev töö. Et õppetasemed 3 ja 4 on oma sisult võrreldavad harjumuspärase klassisüsteemi 5.-7.klassiga, annab see optimaalseks ainemahuks 210 akadeemilist tundi.

7.8.**Ainekava läbib** õpilane, kes on sooritanud arvestuslikud tööd vähemalt 75% ulatuses. Iga kuulamisseminari, kontrolltöö ja retsensiooni sooritamine annab 5%. Kitsendavaks tingimuseks on, et kõikidest teadmise kontrolli vormidest peab olema sooritatud vähemalt kaks (ainekava ei läbita näiteks, kui sooritatud on kõik kuulamisseminarid ja kontrolltööd, aga pole esitatud ühtki retsensiooni, hoolimata sellest, et põhitingimus vähemalt 75% on isegi ületatud).

8.Projektid ja valikained 5.taseme õppes

8.1.Projektide ja valikainete minimaalne õppemaht 5.tasemel on üks 35-tunnine kursus (keskmiselt üks akadeemiline tund nädalas).

8.2.Projektide ja valikainete kättesaadavus teatatakse eraldi vähemalt kuus kuud ette, kui keegi 4.tasemele jõudnud õppuritest on teavitanud kooli enda huvist jätkata õppimist 5.tasemel.

8.3.Valikaineteks 5.tasemel võivad olla nii teoreetilised kui ka praktilised ained, milliseid pole eelnevatel õppetasetel läbitud, nagu näiteks, kuid mitte ainult:

- 8.3.1.kolmas instrument – sisukirjeldust vt.kooli erinevate õppekavade pp.3
- 8.3.2.arvutinoitatsiooni alused – sisukirjeldust vt.õppekava p.6.14
- 8.3.3.helidisaini alused – sisukirjeldust vt.õppekava p.6.15
- 8.3.4.vaba saate kujundamise alused – sisukirjeldust vt.õppekava p.6.16
- 8.3.5.dirigeerimise alused – sisukirjeldust vt.õppekava p.6.17

8.4. Projektides (niihästi kooli korraldatud kui koolivälistes) osalemise arvestuse aluseks on projekti läbiviijate poolt väljastatud tõend, millest nähtub projekti maht akadeemilistes tundides või EAP-des (1 EAP = 26 ak.tundi). Taoliste projektide maht summeeritakse.

8.5. Koolivälistes projektides osalemise kulud katavad osalejad ise.